

Fazekas András nádori alkapitány halotti címere

Orlay Franciska nagyszülői hagyatékából, az örökös ajándékozása útján került a Jász Múzeumba az a becses tárgy, amely nemes Fazekas András halotti címereként kísérté az egykori nádori alkapitányt utolsó útjára. A halotti címer anyaga vajszínű selyem, méretei: 72x57 cm.

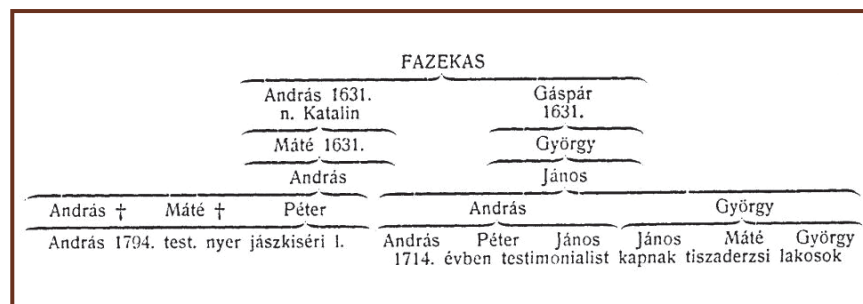
A történelemtudományban az epitáfiumcímer két fő típusát különböztetjük meg. Az egyik típus a nemesfém-ből vagy fából faragott, festett halotti címer, amelyet – anyagánál fogva – maradandó emlékeknek szántak, és a temetési szertartás után továbbra is nyilvános helyen tartottak, mint például templomok falán vagy a sírkeresztben. A másik típus a papírra vagy selyemre festett (későbbiekben nyomtatott) családi címer és az azt övező szöveg.

A Jász Múzeum gyűjteményébe került halotti címer az utóbbi típusú, 1842-es dátumú, szövegében nyomtatott selyemzászló. Feltehetőleg ez az a

tin nyelvű, életet méltató és halált hírül adó mives stílusú latin szöveget felváltotta az anyanyelvű, nyomtatott, egyszerűbb írás, ami a halott nevét, rangját és halálának idejét közölte. Továbbá a fém-ből vagy fából készült epitáfiumcí-

re, míg testvére, Gáspár utódai Tiszaderzsre települtek.

A család nemességét 1794-ben I. Ferenc is igazolta. Az igazolásra azért volt szükség, hogy az évek során esetlegesen zavarossá vált birtokviszonyo-

A Fazekas család családfájának részlete

mereket egyre ritkábban említik, helyüket fokozatosan átvette a papírra vagy selyemre nyomtatott változat. Ennek oka egyrészt a fejlődő technológiai háttér (nyomtatás), másrészt az a tény, hogy amíg korábban az elhalálozástól a temetésig nem ritkán hónapok teltek el, úgy az idő előrehaladtával az elhantolás egyre hamarabb időpontra került, így a temetési előkészületekre – mint például a halotti címer elkészítésére – rendelkező idő is rövidült. Ehhez egy érdekes adat, hogy Gróf Széchenyi Istvánnak két különböző halotti címere ismeretes, amelyből az egyik mind a család címerét, mind a gróf születésének napját pontatlanul közli.

Az egykori alkapitány halotti címere azonban minden adatot pontosan közöl, és a család címerét – a vörös pajzsban zöld alapon ágaskodó, jobbáiban struccotlalat tartó farkast, a három struccotlalt sisakdíszel és a takarókkal – is helyesen ábrázolja.

A Fazekas család II. Ferdinándtól szerzett nemesi rangot 1631. július 16-án. A nemeslevél megszerzésekor a Sarudon élő család később kétféle kötözött.

András impetrátor – a nemeslevelet megszerző – (nem azonos a halotti címer tulajdonosával) utódai Jászkisér-

kat rendezték, illetve az újabb birtokok szerzése miatt ágakra szakadt nemesi család birtokviszonyait is ilyen módon tisztázzák, az ebből adódó címerváltozatok jegyzése, egyértelműsítése is ilyen módon történt. Ha az idők során az eredeti nemeslevél elveszett, azt minél hamarabb pótolni kellett. Végül így vették elejét a rosszindulatú rokonok, riválisok birtok- és perigényeinek. Az 1794-es igazolás már egyértelműen a jászkiséri alkapitány, Fazekas András nevéhez köthető.

Fazekas András nádori alkapitány, császári királyi udvarnok, Jászkiséren született 1758. június 6-án. Apja, Fazekas Péter jászkiséri redemptus és tanácsstag. A Pesti Királyi Főiskolán szerzett jogi diplomát, ezután a kerületek nádorispánjánál pályázott hivatalra, amit 1791. március 10-én nyert el. Jászkun kerületi vicefiskális, mai kifejezéssel ügyész lett, majd 1802-től fiskális, azaz tisztiügyész. 1820-tól nádori táblabíró, majd 1829. június 22-én szorgalmas munkája és érdemei okán nádori alkapitány, mely kinevezést József nádortól kapta.

Hivatalához tartozott a főkapitány távollétében a közgyűlések vezetése. Figyelme a munka mellett kiterjedt arra is, hogy elhunyt tisztársairól a következő ülésen megemlékezzenek, temetésükön a végső tiszteletadás megtörténjen. 50 éves munkássága alatt négy főkapitány mellett dolgozott. Hivatalba lépése egybeesett Boros Sándor főkapitány beiktatásával. Steösszel József beiktatásának, majd halálának tanúja,

Fazekas András nádori alkapitány halotti címere 1842-ből

darab, amit a koporsó előtt vittek az egyházi zászlók között. A 19. századig hagyományosan nemesi származású emberek temetésén hordozott halotti címerek a lovagok koráig nyúlnak vissza, akiknek temetésén fegyvereit és zászlaját is felvonlatták. Az idő előrehaladtával a halotti címereken a la-

temetésének résztvevője volt, Somogyi Antal főkapitány beiktatásán, majd temetésén is részt vett, végül Szluha Imre 1837. február 6-i beiktatásán tartott köszöntő beszédet.

Felettesei már 1826-ban javaslatot tettek, hogy pályázza meg a jászkapitányi hivatalt, ezt azonban visszautasította. A kortársak leírása alapján Fazekas András különösen nagy tiszteletnek örvendő tisztviselő volt, aki munkáját mindig lelkiismeretesen és magas szakmai szinten látta el. Bár alkaptányi kinevezése élete végéig szólt, 1841. május 10-én a munkában elfáradva és egészségében meggyengülve lemondott. 50 éven át tartó kitaró munkájáért császári királyi udvarnoki rangot kapott.

Hivatalából való lemondásakor tartott beszédében nagyon jól tükröződik az a tisztesség és becsület amivel elődeink a rájuk bízott feladatokat elvégezték: „50 esztendeig vittem hivatalomat, szolgálatomat, ha igyekeztem is magamat érdemesíteni, de azt kötelességből tettem, mikor pedig valaki azt csinálja, amivel tartozik – az által csak becsületet arat magának, de valamely különös jutalomra való érdemeket nem szerez.” Egy évvel később végelgyengülésben hunyt el jászkiséri otthonában. Temetésére szeptember 18-án került sor a jászkiséri református temetőben.

Utódja, Eördögh József nádori alkaptány szeptember 26-án, a kerületek közgyűlésén jelentette be elődje halálát és rendben lezajlott temetését. Beszédében méltatta hajdani munkásságát, tiszteletreméltóságát, becsületét. „... mint a valódi tisztelet igaz tanú jeleit az utókorunk átbocsájtani rendeltetnek”

Felhasznált irodalom:

Baják László: *A halotti címerek. In: Numizmatika és társtudományok, III. köt. Nyíregyháza 1999. 55–63.*

Dr. Borovszky Samu: *Magyarország Vármegyéi és Városai – Heves Vármegye. Hasonmás kiadás Budapest, 2018*

Orosz Ernő: *Heves és a volt Külső-Szolnok egyesült vármegyék nemes családjai. Eger, 1906*

Pesty Frigyes kéziratos helynévtárából *II. Külső-Szolnok. Kecskemét-Szolnok 1979*

Soós Adorján: *Magyar Nemesek a Jászkunság Területén. Pápa, 1935*

Sugárné Koncsek Aranka: *Jász történelmi arcképcsarnok. Jászsági füzetek 32. Jászberény, 2003*

Forgó Bence történész

Húsz éves a JÁKÓB

Húsz éve, 2000. július 15-én Budapesten alakult meg a Jászkóhalmáról Elszármazottak Baráti Társasága, röviden a JÁKÓB. Az ötlet Fodor István Ferenc néhai polgármestertől származott, aki egy közös ebéden vetette fel Jászkóhalmán, 2000 májusában, és Magyar Alizt kérte fel a szervezésre. Az alapító ülésen őt választották a társaság elnökének. Tiszteletbeli elnöknek Laki Idát és Szabó Szabolcsot kérték fel, vezetőségi tagoknak pedig Fejes Erzsébetet és Kasnya Katalint. A JÁKÓB tíz alapító tagja: Magyar Aliz, Czuk Ferenc, Laki Ida, Szabó Szabolcs, Fejes Erzsébet, Dányiné-Kasnya Katalin, Szöllősi Mihály, Szöllősi Mihályné, Tasnádiné Czuk Éva, Várszeginé Lékó Gizella. Az alapító tagok közül sajnos már csak öten élnek.

Szabó Szabolcs, Balázs Béla-díjas filmrendező, több mint száz rajzfilm, köztük a *Vízipók*, *csodapók* és a *Hugó*, a víziló alkotója 2003-ban halt meg. Jákóhalmán született és 1998-ban *Jászkóhalma díszpolgárává* választották. Bár Budapesten lakott, Debrecenben temették el szülei sírjába. Képeit Czuk Ferenc őrzi, és mutatta be több kiállításon: Debrecenben, Budapesten, Jászberényben.

Szöllősi Mihály, aki 2005-től vezetőségi tagként segítette a JÁKÓB munkáját, 2010-ben hunyt el. 2002-ben az ő házában jöttek össze az alapító tagok, akkor még teljes létszámmal. Ő is jákóhalmi születésű volt, de Budapesten élt, ezért ott temették el. Felesége azóta is JÁKÓB-tag.

Dányiné Kasnya Katalin, aki mindvégig vezetőségi tag volt, 2011-ben halt meg. Ő is jákóhalmi születésű, de mivel Hatvanban laktak, ott nyugszik. Testvére, Kasnya András és férje is JÁKÓB-tag volt haláláig.

Laki Ida festőművésznő, *Jákóhalma díszpolgára*, a JÁKÓB tiszteletbeli tagja 2015-ben távozott az élők sorából. Mivel ő is Budapesten élt a családjával, ott helyezték örök nyugalomra a Farkasréti temetőben.

Fejes Erzsébet is, aki Egerben élt és nyugdíjazásáig tanárnő volt, 2016-ban

hosszú betegség után hunyt el. Ő szervezte meg az alapító tagok első találkozóját Egerben. 2005-ig volt vezetőségi tag. Bár ő is Jákóhalmán született, végző nyughelye Egerben van.

A még élő alapító tagok munkáját most is **Magyar Aliz** fogja össze, ő szervezi a JÁKÓB megalapításának 20. évfordulójára a megemlékezést, aminek pontos időpontját a vírushelyzet miatt még nem tudták rögzíteni. Aliz a kezdetek óta összefogja a JÁKÓB-tagokat, szervezi a programokat párjával, **Czuk Ferenc**cel, aki két éve kapta meg *Jászkóhalma díszpolgára* címet.

A JÁKÓB alapítói. A tablót Bognár Mária készítette

Szülőfalujában több munkája is megtalálható: a II. világháborús emlékmű, a Csobogó, a Tulipános emlékkő.

Ő és Aliz közös munkája volt a Szabó Szabolcs kiállítások rendezése, Laki Ida képeinek bemutatása a Szikra Galériában, és e két művész hagyatékának emlékének őrzése.

Tasnádiné Czuk Éva ritkábban tudott részt venni a JÁKÓB rendezvényein, mivel a legtávolabb él az alapító tagok közül, Városlődön. Férje halála után egyedül él, egyetlen fia a közeli városban lakik.

Szöllősi Mihályné nem jákóhalmi, férje révén került a JÁKÓB-ba, de férje halála után is tartja a kapcsolatot az elszármazottakkal. Budapesten él a fiával és a lányával.

A legfiatalabb alapító tag, **Várszeginé Lékó Gizi**, aki jákóhalmi születésű. Amíg édesanyja és húga élt, sokszor jött Jákóhalmára és vett részt a programokon. Székesfehérváron él férjével.

Bognár Mária újságíró